CZU: 343.18 **DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.12178427**

UNELE ASPECTE PRIVIND COMPETENŢA ORGANELOR DE CONSTATARE

Costişanu Vitalie

doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
procuror în cadrul PCCOCS,
ORCID: 0000-0001-9450-0126

Pavlencu Mariana

doctor în drept, conf.univ.,
Șef al Catedrei Drept public, securitate a frontierei, migraţie şi azil a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
ORCID: 0000-0003-0074-5267

This article is devoted to the field of competence of the criminal investigation bodies and has as its object of study the activity of the detection bodies at the stage prior to the start of the criminal process. The purpose of this study was to determine the place and role of investigative bodies in terms of the powers with which they have been delegated. The final conclusion is that the detection bodies, unlike the criminal investigation bodies, intervene only at the pre-trial stage and have been empowered with the right to carry out a series of actions aimed exclusively at determining the existence of "reasonable suspicion" regarding the commission of a specific crimes. Considering the status of the investigative bodies, the stage at which they intervene, their place and role in countering crimes, we consider that the aspects related to their competence were determined rather by the need for a prompt intervention within limited terms than by the efficiency of the investigations as such. That is why the violation of the aspects that belong to the competence of these bodies will not attract the same procedural consequences as in the case of criminal investigation bodies.

Keywords: *investigative bodies, investigative actions, investigative documents, competence of investigative bodies, reasonable suspicion.*

Introducere. În orice stat democratic săvârşirea unei fapte infracţionale impune adoptarea unei reacţii prompte din partea autorităţilor statale prin declanşarea unui proces penal şi angajarea prestaţiei organelor de urmărire penală competente.

Pornirea procesului penal implică nu doar consecinţe de ordin juridic pentru participanţii săi dar şi declanşarea unui ,,*mecanism complex*” susţinut de anumite autorităţi competente care impune folosirea de resurse atât de efectiv cât şi resurse materiale şi logistice necesare bunei investigări a faptei infracţionale. Această circumstanţă a determinat necesitatea constatării obiective a existenţei sau a lipsei „*bănuielii rezonabile*”, cea mai importantă circumstanţă care poate determina pornirea unui proces penal. Prin urmare nu

orice abatere de la legislaţia în vigoare duce la declanşarea unui proces penal ci numai cea care vizează o faptă prejudiciabilă expres condamnată de Legea penală în vigoare.

Aceste realităţi, au determinat necesitatea instituirii unei noi categorii de subiecţi a căror activitate a fost limitată faptic la stabilirea existenţei „*bănuielii rezonabile*” şi limitată în timp de la momentul sesizării lor până la momentul emiterii actelor de constatare organelor de urmărire penale competente.

Importanţa. Subiectul abordat în cadrul acestui studiu a fost determinat, de necesitatea stabiliri locului şi rolului concret a organelor de constatare în contextul organelor de drept în lupta cu fenomenul infracţional, condiţiile în care poate fi angajată prestaţia lor şi întinderea acesteia, precum şi consecinţele care pot surveni urmare a nerespectării competenţei lor la constatarea faptei infracţionale şi modul în care aceasta poate afecta valabilitatea procesului penal în sine.

Metodologia. În conţinutul cercetării au fost utilizate metodele tradiţionale de cercetare: gramaticală, sistemică, logică, analiză şi sinteză, deducţie şi inducţie, observaţie şi comparaţie.

Rezultate obţinute şi discuţii. Recunoaşterea, respectarea şi protecţia drepturilor şi libertăţilor omului reprezintă o prerogativă a statului (*art.16 alin.(1) din Constituţia Republicii Moldova*) [1]. Statul prin intermediul organelor de drept î-şi asumă obligaţia de a asigura drepturile şi libertăţile cetăţeneşti, de a descoperi infracţiunile, a porni urmărirea penală împotriva persoanelor care le-au comis, de a cerceta şi a identifica persoanele vinovate indiferent de circumstanţe în care s-a comis infracţiunea, şi indiferent de poziţia părţii prejudiciate. Protecţia societăţi şi a cetăţenilor împotriva atentatelor infracţionale reprezintă o funcţie importantă a organelor de drept [2].

În ierarhia organelor de drept un loc cu totul şi cu totul deosebit îl ocupă *organele de constatare* având în vedere rolul important pe care acestea îl joacă în vederea stabilirii *bănuielii rezonabile* de comitere a infracţiunilor. Deşi este regretabil faptul că până la momentul actual nu există un act legislativ care ar stabili în mod concret care este statutul, sarcinile şi sistemul *organelor de constatare*, totuşi unele atribuţii ale acestora reies din actele speciale şi Codul de procedură penală (*în continuare CPP*) [3].

Potrivit prevederilor art.273 alin. (1) din CPP [4], organele de constatare sânt: *Poliţia; Poliţia de Frontieră; Centrul Naţional Anticorupţie; Serviciul Vamal; Serviciul de Informaţii şi Securitate; Serviciul Fiscal de Stat: comandanţii unităţilor şi formaţiunilor militare, şefii instituţiilor militare; funcţionarii publici*

cu statut special din sistemul administrației penitenciare; comandanții de nave și aeronave, instanțele de judecată și judecătorii de instrucție.

În condițiile în care, Legea procesual penală, nu conține reglementări cu referire la *esența*, *obiectul* și *scopul* activității de constatare ca proces, această situație determină unele dificultăți în aprecierea *locului, rolului* și *competenței organelor de constatare* în combaterea fenomenului infracțional. Mai ales că, esența organelor de constatare urmează a fi determinată din interpretarea sistemică a prevederilor CPP în coroborare cu prevederile altor acte normative care reglementează domeniile de activitate a respectivelor autorități.

Întru realizarea atribuțiilor procesuale, organele de constatare, recepționează și examinează adresările anonime, cererile, comunicările orale sau scrise, inclusiv cele parvenite prin telefon și alte mijloace tehnice, date publicității în mas-media, sau parvenite din alte surse, ce se referă la fapte sau incidente, însă care în sine, în lipsa unor acte de constatare suplimentare nu conțin descrierea și nu conțin *o bănuială rezonabilă* despre o infracțiune concretă și în mod separat fără realizarea unor acte de constatare, nu pot servi temei pentru pornirea urmăririi penale, impunându-se necesitatea efectuării unui control suplimentar [3].

Prin urmare, angajarea organelor de control se poate face prin simpla lor „*sesizare*”. În condițiile în care, legea procesual-penală, nu impune anumite condiții de *formă* și *conținut* pentru aceste sesizări ca în cazul sesizări organelor de urmărire penală, considerăm că, acestea pot îmbrăca orice formă, cu condiția că, aceste sesizări să prezinte anumite „*suspecții*” cu privire la comiterea unei fapte prejudiciabile, care să determine necesitatea verificări lor prin efectuarea *actelor de constatare,* orientate spre demonstrarea existenței „*bănuielii rezonabile*” care la rândul ei, poate determina pornirea urmăririi penale în cazul în care nu sunt prezente anumite circumstanțe care exclud urmărirea penală (*art.274 alin.(1) din CPP* [4]).

Pentru investigarea sesizării cu privire la comiterea presupusei fapte prejudiciabile și pe cale de consecință aprecierea existenței sau lipsei *bănuielii rezonabile*, organele de constatare au fost înzestrate cu o serie de atribuții care privite în ansamblu formează *competența funcțională* a acestor subiecți.

Organele de constatare dispun de o *competență funcțională-generală*, proprie tuturor organelor de constatare, care rezultă din conținutul prevederilor art.273 alin.(2) din CPP [4], potrivit căruia organele de constatare sunt în drept: să rețină persoane, să ridice obiecte și documente, să solicite informații și documentele necesare pentru constatarea infracțiunii, să citeze persoane și să obțină de la ele declarații, să dispună efectuarea constatărilor

tehnico-ştiinţifice şi medico-legale, să procedeze la evaluarea pagubei şi să efectueze orice alte acţiuni care nu suferă amânare şi o *competenţă funcţională-specială*, care rezultă din conţinutul legilor organice speciale care reglementează domeniile de activitate proprii organelor de constatare.

Deci, activitatea organelor de constatare se concretizează şi îmbracă forma *actelor de constatare*, în care se consemnează acţiunile pro-active efectuate şi rezultatele obţinute privind constatarea *bănuielii rezonabile* pe caz, necesare pornirii urmăririi penale.

Din punct de vedere al formei, *actele de constatare* sunt - *documente prin care organul de constatare consemnează orice acţiune premergătoare urmăririi penale în vederea stabilirii şi confirmării* ***bănuielilor rezonabile*** *că a fost săvârşită o infracţiune*” [5].

O bănuială formată cu bună-credinţă prin sine nu este suficientă să fie văzută ca „*rezonabilă*” (*Sabuncu şi alţii c. Turciei, § 145* [6]). Existenţa unor „*bănuieli rezonabile*” că a fost săvârşită o infracţiune presupune existenţa faptelor sau informaţiilor capabile să convingă un observator obiectiv că persoana în cauză ar fi putut să comită infracţiunea (*Selahattin Demirtaş c. Turciei, § 314* [10]; *Ilgar Mammadov c. Azerbaidjanului, § 88* [7]; *Erdagöz c. Turciei* [8]*, § 51; Fox, Campbell şi Hartley c. Regatului Unit, § 32* [9]). Bănuielile trebuie justificate prin probe verificabile şi obiective. În absenţa unor declaraţii, informaţii sau plângeri concrete, referinţele vagi şi generice expuse în deciziile şi documentele autorităţilor la o prevedere legală sau la nişte „*materiale ale dosarului*” nu pot fi considerate ca fiind suficiente pentru a justifica „*rezonabilitatea*” unei bănuieli (*Akgün c. Turciei, §§ 156 şi 175* [10]). Ceea ce poate fi considerat „*rezonabil*” depinde de toate circumstanţe, însă faptele care pot da naştere unor bănuieli nu trebuie să fie de acelaşi nivel cu cele necesare pentru a justifica o condamnare sau chiar pentru a pune sub învinuire persoana (*Merabishvili c. Georgiei, § 184* [11]). Conceptul de „*rezonabil*” trebuie înţeles ca fiind nivelul pe care o bănuială urmează să o atingă pentru a convinge un observator obiectiv că acuzaţiile sunt, cel mai probabil, autentice (*Kavala c. Turciei, § 128* [12] [13]).

Pentru o mai bună înţelegere a esenţei actelor de constatare considerăm oportun de a le grupa în următoarele categorii:

a) *Acţiuni îndreptate spre constatarea circumstanţelor de fapt* – prin intermediul cărora se consemnează şi se fixează anumite circumstanţe (*audierea victimei şi a martorilor, ridicarea de obiecte şi documente, cercetarea locului comiterii infracţiunii, etc*.). Aceste acţiuni se vor fixa în cadrul

proceselor-verbale de constatare întocmite în conformitate cu prevederile art.260-261 din CPP;

b) *Acțiuni de dispoziție* – prin intermediul acestora organele de constatare dispun altor autorități consemnarea unor circumstanțe, furnizarea de informații sau întreprindere de acțiuni pro-active în vederea stabilirii unor circumstanțe relevante pe caz;

c) *Acțiuni asiguratorii și de constrângere* – acțiuni îndreptate spre garantarea integrității bunurilor, preîntâmpinarea sustragerii, distrugerii sau pierderii bunurilor, în vederea confiscării speciale sau extinse şi reținerea făptuitorului.

Deci, în exercitarea atribuțiilor funcționale organele de constatare sunt competente să desfăşoare o serie de acțiuni de documentare a *bănuieli rezonabile* care ca esență sunt proprii și organului de urmărire penală, doar că acestea comportă unele particularități specifice determinate de înseşi natura acestor acțiuni, etapa la care se desfăşoară şi rolul lor în documentarea circumstanțelor de caz.

În acest context, o situație specială grevează abilitatea organelor de constatare de a reține persoana, în condițiile în care, reieşind din interpretarea logică a normelor de la art.166 alin.(4) și art.273 alin.(4) din CPP [4], se poate deduce că, organele de constatare sunt obligate să remită imediat, dar nu mai târziu de 3 ore, materialele de constatare şi persoana reținută organului de urmărire penală competent, pentru înregistrarea infracțiunii şi dispunerea asupra pornirii urmăririi penale pe caz. Ceea ce denotă că, organelor de constatare le-a fost delegată mai degrabă un drept general-valabil de reținere fizică a persoanei suspecte (*reținerea de facto*), nu și abilitatea procesuală de perfectare a procesului-verbal de reținere în ordinea prevederilor art.166-167 din CPP [4] (*reținerea de iure).*

Prin urmare, reținerea persoanei de către organul de constatare nu trebuie confundată cu măsura procesuală de constrângere – reținerea (*art.165 din CPP*) și pe cale de consecință nu impune necesitatea prezenței temeiurilor și condițiilor care rezultă din conținutul normei de la art.165-167 din CPP. Cu toate acestea, considerăm că la reținerea persoanei, organul de constatare va reieşi din aprecierea subiectivă a suspecților privind comiterea faptei prejudiciabile şi riscurile de sustragere şi influență negativă asupra procesului de administrare a probatoriului pe caz.

O altă chestiune de soluționat, ține de modalitatea de consemnare a faptului reținerii, de către organele de constatare, în condițiile în care, potrivit prevederilor art.167 alin.(1) din CPP, prerogativa întocmirii proceselor-verbale

de reţinere revine organelor de urmărire penală şi dacă organul de constatare este ţinut să asigure suspectului toate cele drepturi şi garanţii prevăzute la art.166-167 din CPP, inclusiv dreptul la apărare.

Considerăm că, în toate cazurile, organul de constatare v-a întocmi un proces-verbal de constatare în sensul art.260-261 din CPP, în care va consemna *inter alia*, circumstanţele de loc şi timpul reţinerii suspectului. Prin întocmirea acestui proces-verbal de fapt se va confirma înseşi faptul reţinerii persoanei şi data şi ora reţinerii *de facto*. Acest ultim aspect este extrem de important la calcularea termenului de 3 ore, în interiorul căruia urmează a fi înregistrată informaţia cu privire la infracţiune, pornită urmărirea penală şi întocmit procesul-verbal de reţinere propriu-zis.

Totodată, la solicitarea suspectului acestuia îi va fi asigurat dreptul la apărare nu atât în ordinea prevederilor art.17 şi respectiv art.167 alin.(1^1) din CPP, dar în temeiul art.26 din Constituţia RM [1], care garantează dreptul la apărare fiecărei persoane. Reieşind din aceste aprecieri, putem concluziona că, *organele de constatare* nu sunt ţinute să comunice şi să asigure persoanelor reţinute drepturile şi libertăţile garantate prin puterea normei de la art.64 din CPP ci doar *drepturile şi libertăţile fundamentale*, ceea ce de multe ori, poate condiţiona „*unele abuzuri*” din partea organelor de constatare, soldate cu dobândirea unor mijloace de probă a căror legalitate şi valabilitate urmând a fi verificată deja în cadrul urmăririi penale.

După cum am indicat supra, potrivit prevederilor art.273 alin.(4) din CPP, în cazul persoanelor reţinute actele de constatare vor fi înaintate organului de urmărire penală în interiorul termenului de 3 ore. În pofida termenului stabilit, Legiuitorul a stabilit şi unele excepţii ca în cazul comandanţilor navelor şi aeronavelor, care vor prezenta materialele de constatare şi persoana reţinută imediat ancorării sau aterizări navelor.

Reieşind din aceste prevederi se poate considera că, măcar şi teoretic, pot fi situaţii în care materialele de constatare şi persoanele reţinute să fie prezentate cu mult peste termenul de 3 ore şi chiar peste termenul de 24 ore impus prin prevederile art.273 alin.(3) din CPP, situaţie care ridică unele semne de întrebare cu privire la încălcarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale persoanei.

Într-o altă ordine de idei, această situaţie a fost condiţionată în mare parte de specificul locului comiterii faptei prejudiciabile, pe navă, aeronavă, care se pot afla departe de teritoriul RM, ceea ce va face imposibilă predarea în termenii legali a persoanei reţinute şi a actelor de constatare.

În ce privește abilitatea organelor de constatare de a ridica corpuri delicte și de a solicita informații și documente, consider că Legiuitorul a admis o eroare de formulare [21] operând cu noțiunea de „*corp delict*”, ori, potrivit prevederilor art.158 alin.(2) din CPP „*Obiectul se recunoaște drept corp delict prin ordonanța organului de urmărire penală sau prin încheierea instanței de judecată...*” [4]. Deci organele de constatare pot realiza ridicarea de obiecte și documente, care în opinia lor pot avea importanță pe caz, cu excepția celor ce conțin informații ce constituie secret de stat, comercial, bancar, precum și ridicarea informațiilor privind convorbirile telefonice deoarece acțiunile pentru efectuarea cărora este necesară autorizarea judecătorului de instrucție, precum și măsurile procesuale de constrângere pot fi realizare doar după pornirea urmăririi penale, dacă legea nu prevede altfel [16].

Totodată, organele de constatare sunt în drept să citeze și să audieze victimele și martorii cu privire la circumstanțele faptei.

Citarea este actul personal și individual, scris, prin care o persoană este chemată în fața autorităților judiciare la o anumită dată, cu prevederea unei sancțiuni în caz de neprezentare [17].

Considerăm că, citarea în interpretarea *organelor de constatare* poate fie efectuată în orice formă prevăzută de legislația în vigoare (*scris, telefonic, poștă electronica, etc*.). Unica condiție impusă este ca citația să fie transmisă și recepționată de către persoana vizată în interiorul termenului de 24 ore prevăzut de art.273 alin.(3) din CPP, condiție greu de respectat în condițiile în care potrivit art.236 alin.(2) din CPP [4], citația se înmânează cu cel puțin 5 zile înainte de data prezentării.

Într-o altă ordine de idei, pot fi citate pentru audieri doar victimele și martorii nu și suspecții deoarece aceștia urmează a fi recunoscuți și audiați doar în calitate de bănuiți cu asigurarea tuturor garanțiilor ce rezultă din această calitate, de către organul de urmărire penală și doar după pornirea urmăririi penale.

În astfel de situații, nu este clar, în ce măsură organele de constatare vor fi ținute să respecte și să aplice prevederile CPP în ce privește audierea victimelor și a martorilor, inclusiv dacă urmează să le comunice drepturile și obligațiile prevăzute la art.43 și respectiv art.90 din CPP și dacă respectivii vor purta răspundere pentru refuzul de a face declarații și pentru declarațiile mincinoase efectuate în fața organului de constatare (*art.312 și art.313 din CP* [18]).

Reieșind din prevederile art.102 alin.(1) din CPP, potrivit cărora „*Declarații sunt informațiile orale sau scrise, date în cadrul procesului penal de către persoană și care au importanță pentru justa soluționare a cauzei*” [4],

considerăm că declaraţiile administrate de organele de constatare nu trebuie să respecte condiţiile impuse de CPP, cu excepţia condiţiilor de formă şi conţinut impuse de art.260-261 din CPP şi pe cale de consecinţă atât victimele cât şi martorii nu trebuie să fie preîntâmpinaţi şi nu poartă răspundere pentru denunţ şi plângere falsă (*art.311 din CP*), pentru declaraţii mincinoase (*art.312 din CP*) şi pentru refuzul de a face declaraţii (*art.313 din CP*).

Cazurile în care pot fi efectuate constatări tehnico-ştiinţifice şi medico-legale sânt condiţionate de existenţa riscului dispariţiei mijloacelor de probă sau de schimbare a situaţiei acestora şi de necesitatea explicări urgente a unor fapte şi circumstanţe (*art.139 alin. (1) CPP* [19]*)*.

Important de remarcat că, spre deosebire de organele de urmărire penală, organele de constatare angajează prestaţia unui specialist nu printr-un act de dispoziţie tipic. Potrivit prevederilor art.255 din CPP, organul de urmărire penală prin ordonanţă dispune asupra acţiunilor sau măsurilor procesuale de constrângere. dar prin simpla interpelare, în care se va indica obiectul constatării şi va formula întrebările de soluţionat şi la care se va anexa materialele relevante pe caz.

Chiar dacă teoretic, *organele de constatare* pot solicita specialiştilor anumite concluzii, la modul practic, apar o serie de dificultăţi care necesită o abordare atentă pentru a înțelege modul în care poate fi solicitată concluzia unui specialist şi valoarea ei în stabilirea *bănuielii rezonabile*. Situaţia pare să se complice şi prin faptul că, constatările tehnico-ştiinţifice şi medico-legale au fost incluse în lista probelor (*art.93 alin.(2), pct.7)*) în condiţiile în care, nu este clar cum specialistul ajunge la o concluzie în urma efectuării constatării tehnico-ştiinţifică sau medico-legală, care este structura şi conţinutul acestui mijloc de probă, cum acest mijloc de probă va fi cercetat şi apreciat de către instanţa de judecată [20].

În contextul acestor reglementări deficitare esenţa acestei acţiuni poate fi determinate reieşind din subiectul chemat să le realizeze, adică specialistul, care potrivit prevederilor art.6 pvt.43) din CPP, este apreciat ca fiind - *persoana care cunoaşte temeinic o disciplină sau o anumită problemă şi este antrenată în procesul penal, în modul prevăzut de lege, pentru a contribui la stabilirea adevărului* [4]. Prin urmare nu este clar dacă, un specialist poate fi atras până la momentul pornirii procesului penal.

Având în vedere faptul că, specialişti, de multe ori pot activa în cadrul diferitor structuri care nu neapărat au subdiviziuni specializate în expertizări şi procedee de evaluare în condiţiile în care aceştia nu sunt familiarizaţi cu prevederile art. 139-141 din CPP, considerăm că, concluziile acestora pot

îmbrăca, nu neapărat forma unui raport de constatare, dar oricare formă materială şi chiar orală cu condiţia consemnării concluziei de către reprezentantul organului de constatare într-un proces-verbal întocmit potrivit prevederilor art.260-261 din CPP.

Totodată, este necesar de punctat faptul că, prestaţia specialiştilor se va angaja pe criteriu de *bună-credinţă* aşa cum aceştia nu pot fi obligaţi să formuleze concluzii şi nu poartă răspundere penală pentru oferirea de concluzii false în rapoartele de constatare tehnico-ştiinţifice sau medico-legale.

Dar cel mai importat, în interiorul termenului de 24 ore de la momentul înregistrării sesizării şi până la etapa remiterii materialelor de constatare organului de urmărire penală pentru înregistrarea procesului penal, organul de constatare poate doar să numească o constatare tehnico-ştiinţifică sau medico-legală nu şi să primească concluzia. Astfel încât raportul de constatare va parveni în adresa organului de constatare ulterior remiterii actelor de constatare organelor de urmărire penală şi iniţierii procesului penal.

Concluzionând putem afirma că organele de constatare pot efectua orice acţiune, pot purcede la evaluarea pagubei, ridicarea şi examinarea de obiecte şi după caz a documentelor, pot accesa informaţii, pot fixa obiecte şi evenimente prin fotografiere, cita şi audia persoane, pot ordona efectuarea de rapoarte de constatare, etc., cu sigura condiţie ca respectivele acţiuni să fie reflectate şi să primească consacrare în procesele-verbale de constatare întocmite în ordinea prevederilor art.260-261 din CPP, care se vor întocmi fie în timpul realizării acţiunii fie imediat după.

După cum am indicat supra *actele de constatare* urmează a fi transmise în termen de 24 ore organelor de urmărire penală competente (*art.273 alin.(3) din CPP*) care vor decide asupra pornirii urmăririi penale sau refuzul pornirii urmăririi penale, după caz.

În opinia noastră, dar şi reieşind din aprecierile efectuate supra, considerăm termenul de 24 de ore ca fiind unul neîntemeiat, ori acesta de cele mai multe ori este insuficient constatări tuturor circumstanţelor faptice. Cu toate acestea, Cutea Constituţională subliniază că folosirea termenelor limitative priveşte asigurarea bunei-administrări a justiţiei şi respectarea, în special, a principiului securităţii juridice. Durata termenului este o chestiune în privinţa căreia statul dispune de o marjă de apreciere. Curtea consideră că termenul de 24 de ore în interiorul căruia organul de constatare trebuie să trimită organului competent este de natură să asigure în mod efectiv exercitarea acţiunii în discuţie [21].

În situaţia creată aderăm la poziţia cercetătorului D. Ostavciuc propune calcularea termenului de 24 de ore nu din momentul înregistrării sesizării la organele de constatare dar din momentul în care acesta a constatat *bănuiala rezonabilă* [3]. Doar în aceste condiţii organul de urmărire penală va putea cita şi audia persoanele care cunosc anumite circumstanţe pe caz, v-a putea ridica documente şi obiecte de la diferite instituţii, v-a putea ordona efectuarea de constatări, etc. Adică v-a putea administra o suficientă bază factologică ce v-a permite organului de urmărire penală adoptarea imediată a unei decizii privind pornirea sau refuzul de a porni urmărirea penală.

O altă chestiune de soluţionat ţine de actul prin care organele de constatare sesizează organele de urmărire penală. Unii practicieni, consideră eronat că, organul de urmărire penal v-a înregistra în R-1 de evidenţă a sesizărilor cu privire la infracţiuni sesizarea, plângerea sau denunţul care a servit ca temei de angajare a prestaţiei *organelor de constatare*, situaţie care nu corespunde adevărului, deoarece, pe de o parte, actele de sesizare a organelor de control nu neapărat vor întruni condiţiile de formă şi conţinut prevăzute la art.262-264 din CPP şi pe de altă parte având în vedere modificările operate la art.262 din CPP prin puterea Legii nr.49/2018 [22], înseşi procesul-verbal cu privire la constatarea infracţiunii reprezintă una din modalităţile de sesizare a organelor de urmărire penală. Prin urmare temei de sesizare a organului de urmărire penală va fi anume procesul-verbal de constatare.

Organele de constatare dispun şi de *competenţă materială*, care implică delimitarea pe linie verticală a competenţei, întrucât prin ea se repartizează cauzele penale între organele de grade diferite [23]. Dar având în vedere că legislaţia în vigoare nu delimitează organele de constatare pe linie verticală niciunul din ele ne fiind ierarhic superior celorlalte, acestea urmează a fi diferenţiate doar după faptele prejudiciabile de constatat, adică genurile de infracţiuni pe care aceste organe le pot constata.

Competenţa materială a organelor de constatare este prevăzută la art.273 din CPP [4], fiind determinată pentru fiecare organ de constatare în parte, pe care le vom supune examinării în continuare:

Poliţia *este o instituţie publică specializată a statului, în subordinea Ministerului Afacerilor Interne, care are misiunea de a apăra drepturile şi libertăţile fundamentale ale persoanei prin activităţi de menţinere, asigurare şi restabilire a ordinii şi securităţii publice, de prevenire, investigare şi de descoperire a infracţiunilor şi contravenţiilor*” [24].

Potrivit prevederilor art.273 alin.(1) lit. a) din CPP [4], organul de constatare al Poliţiei, are cea mai largă *competenţă materială*, întrucât are

competența în cazul tuturor infracțiunilor care nu au fost date în competența altor organe de constatare. Prin urmare, poate constata: infracțiuni contra vieții și sănătății persoane (*art.145-163 din CP*); infracțiuni contra libertății, cinstitei și demnității (*art.164-166 și art.169 din CP*); infracțiuni privind viața sexuală (*art.171-175[1] din CP*); infracțiuni contra drepturilor politice, de muncă și altor drepturi constituționale (*art.176-181 și art.182-185 din CP*); infracțiuni contra patrimoniului (*art.186-199[5] din CP*); infracțiuni contra familiei și minorilor (*art.201-209 din CP*); infracțiuni contra sănătății publice și convieţuirii sociale (*art.211-222[1] din CP*); infracțiuni economice (*art.245[10], art.247 și art.256 din CP*); infracțiuni din domeniul transporturilor (*art.263-276 din CP*); infracțiuni contra securității publice și ordinii publice (*art.278, art.278[1], art.279[1]-282, art.285-293, art.296-302 din CP*); infracțiuni contra bunei desfășurări a activității în sfera publică (*art.330[1], art.330[2] din CP*); anumite infracțiuni de corupție (*art.335[1] din CP*); infracțiuni contra autorităților publice și securității de stat (art.347-363 din CP), etc.

Totodată, Poliția are și o *competență teritorială* predeterminată, polițistul din cadrul subdiviziunii specializate subordonate Inspectoratului General de Poliție are competențe teritoriale generale iar cel ce activează în subdiviziunile Inspectoratului General al Poliției are competență teritorială corespunzătoare unității de poliție din care face parte [15]. Pentru exemplificare, art.24 alin.(1) din Legea nr.320/ 2012, stabilește că, „*În îndeplinirea activităților specifice, polițistul are competență teritorială corespunzătoare unității de poliție din care face parte*” [24].

De remarcat că de rând cu Poliția, legiuitorul a instituit în calitate de organ de constatare **Poliția de Frontieră**, fără însă a indica expres pentru ce infracțiuni, ceea ce denotă că, *competența materială* și *teritorială* a acestei entități urmează a fi apreciată în lumina prevederilor legale care reglementează respectivul domeniu de activitate.

Astfel, potrivit pct.4 din Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Inspectoratului General al Poliției de Frontieră (*în continuare IGPF*) - *Inspectoratul are misiunea de a implementa politica de stat în domeniul gestionării integrate a frontierei de stat a Republicii Moldova în vederea realizării unui control eficient al acesteia prin soluționarea provocărilor legate de riscurile și amenințările susceptibile să compromită securitatea națională, contribuind, astfel, la combaterea criminalității transfrontaliere, asigurând un nivel ridicat de securitate, cu respectarea deplină a drepturilor fundamentale, și garantând, în același timp, libera circulație a persoanelor* [15]. Reieșind din conținutul acestei norme dar și din prevederile art.6 alin.(2) din Legea

nr.283/2011 [26], putem concluziona că, Poliția de Frontieră a fost delegată, cu atribuţii de a constata infracţiuni cu elemente transfrontaliere.

În condițiile în care atât Poliția cât și Poliția de Frontieră se află în subordinea Ministerului Afacerilor Interne (*în continuare MAI*), nu este clar de ce legiuitorul a preferat să indice respectivele organe ca organe de constatare separate, mai ales că MAI are și alte subdiviziuni care exercită atribuţii similare organelor de constatare, ne având un astfel de statut, cum ar fi Inspectoratul General de Carabinieri.

În susţinerea acestei idei, atragem atenţia la conţinutul normei de la art.2 alin.(1) din Legea nr.219/2018, potrivit căruia „*Inspectoratul General de Carabinieri este o autoritate specializată a statului, cu statut militar, aflată în subordinea Ministerului Afacerilor Interne, care are ca misiune de a apăra drepturile și libertăţile fundamentale ale persoanei prin executarea atribuţiilor de menţinere, asigurare și restabilire a ordinii publice,* ***de prevenire și descoperire a infracţiunilor*** *și contravenţiilor, de protecţie a obiectivelor de importanţă deosebită, de prevenire și combatere a terorismului, de asigurare a regimului stării de urgenţă, de asediu sau de război*” [27].

Mai mult, MAI are o serie de instituții și întreprinderi din subordine [28] care datorită specificului activității prestate exercită atribuţii de constatare a diferitor încălcări de lege, inclusiv și infracţiuni.

Pentru exemplificare, Inspectoratul General pentru situaţii de Urgenţă – *execută sarcini în domeniul protecţiei populaţiei, teritoriului, mediului înconjurător și proprietăţii în caz de pericol sau declanșare a situaţiilor excepţionale* [29], Inspectoratul General pentru Migraţie (*în continuare IGM*)- *asigură respectarea legislaţiei în domeniul migraţiei, azilului, apatridiei și integrări străinilor* [30], etc.

În acest context considerăm că, era mult mai indicat ca legiuitorul să opereze cu noţiunea de *organele de constatare ale MAI* fără a specifica Poliția și Poliția de Frontieră ca entităţi separate.

Centrul Naţional Anticorupţie – (*în continuare CNA*) a fost delegat cu *competenţa materială* de a constata infracţiunile de corupţie și a celor conexe acestora (*art.1 alin.(1) și art.4 alin.(1) din Legea nr.1104 din 06.06.2002* [31]). Adică, infracţiunile prevăzute la art.239-240, art.243, art.279, art.324-335 din CP și infracţiunile cu subiect special care au fost indicate în conţinutul normei de la art.270[1] din CPP.

Analizând și interpretând prevederile Hotărârii Parlamentului nr.34/2016 [32], putem concluziona că, aparatul central al CNA are o *competenţă teritorială-generală* adică pe întreg teritoriul RM iar subdiviziunile

teritoriale au competenţe strict determinate în hotarele unităţilor administrativ-teritoriale pe care le deservesc.

Serviciul Vamal (*în continuare SV*) constituit ca autoritate administrativă în subordinea Ministerului Finanţelor şi este responsabil de implementarea politicii vamale cu scopul asigurării securităţii economice a statului (*art.1 alin.(2) din Legea nr.302/2017* [33]). Pentru asigurarea securităţii materiale SV, inclusiv, constată infracţiuni atribuite în competenţa sa [34], adică a infracţiunilor de *contrabandă* şi cele privind *eschivarea de la plăţile vamale*, *traficului ilicit de droguri*, *armament și muniții, spălării banilor, terorismului*, etc.

Reieşind din prevederile Regulamentului privind organizarea şi funcţionarea Serviciului Vamal [34], constatăm că, SV acţionează ca organ de constatare prin intermediul următoarelor subdiviziuni: *Direcţia combatere a infracţiunilor vamale*, *Direcţia securitate internă*, *birourile* şi *posturile vamale* şi inclusiv prin *Direcţia echipelor mobile*. Rolul acestei din urmă subdiviziuni, a fost prescris inclusiv prin prevederile de la art.189[3] alin.(3) lit. k) din Codul vamal, potrivit căruia „*Pentru îndeplinirea sarcinilor specificate la art. 189[2], colaboratorii echipelor mobile sînt în drept: să se conducă de prevederile art. 273 din Codul de procedură penală* [35] ”.

Serviciul de Informaţii şi Securitate (*în continuare SIS*) *este organul de stat specializat în domeniul asigurării securităţii naţionale prin exercitarea tuturor măsurilor adecvate de informaţii şi contrainformaţii, de culegere, prelucrare, verificare şi valorificare a informaţiilor necesare cunoaşterii, prevenirii şi contracarării oricăror acţiuni care constituie, potrivit legii, ameninţare internă sau externă pentru independenţa, suveranitatea, unitatea, integritatea teritorială, ordinea constituţională, dezvoltarea democratică, securitatea internă a statului, societăţii şi cetăţenilor, statalitatea Republicii Moldova, funcţionarea stabilă a ramurilor economiei naţionale de importanţă vitală, atît pe teritoriul Republicii Moldova, cât şi peste hotare* [36].

Având în vedere statutul acestei autorităţi şi reieşind atribuţiile funcţionale cu care a fost delegată (*art.7 din Legea nr.753/1999*), interpretate în contextul Legii nr.170/2007 [37], Legii nr.120/2017 [38], Legii 54/2003 [39], putem concluziona că SIS are *competenţa materială* de a constata infracţiuni din categoria celor care afectează securitatea statului: *terorismul, extremismul, trădarea de patrie, spionajul, uzurparea puterii de stat, chemarea la răsturnarea sau schimbarea prin violenţă a orânduirii constituţionale a Republicii Moldova, atentarea la viaţa Preşedintelui Republicii Moldova, Preşedintelui Parlamentului şi Prim-ministrului, divulgarea secretului de stat, diversiunea, pierderea documentelor ce conţin secret de stat, acţiuni intenţionate îndreptate spre*

aţâţarea vrajbei, diferenţierea sau dezbinării naţionale, etnice, rasiale sau religioase.

SIS î-şi exercită competenţele de organ de constatare prin intermediul aparatului central care are competenţă teritorială generală pe întreg teritoriul ţării, cât şi a subdiviziunilor subordonate, care au competenţă pe teritoriul deservit [3].

Serviciul Fiscal de Stat (*în continuare SFS*) este autoritatea administrativă care îşi desfăşoară activitatea în subordinea Ministerului Finanţelor, fiind o structură organizaţională separată în sistemul administrativ al acestui minister, constituită pentru prestarea serviciilor publice administrative contribuabililor, pentru supravegherea, controlul în domeniul fiscal, constatarea şi efectuarea urmăririi penale a infracţiunilor în cazurile prevăzute de Codul de procedură penală, precum şi pentru efectuarea activităţii speciale de investigaţii în conformitate cu Legea nr.59/2012 privind activitatea specială de investigaţii [40].

Potrivit prevederilor art.273 alin.(1), lit.d[1]) din CPP, SFS i-a fost atribuită competenţa de a constata infracţiunile prevăzute la: art.241-242, art.244, art.244[1], art.250-253 şi art.335[1] din CP. De fapt sunt aceleaşi componenţe de infracţiuni pentru care SFS deţine şi competenţa de a efectua urmărirea penală: *infracţiunile de practicare ilegală a activităţii de antreprenor; practicarea ilegală a activităţii financiare; pseudoactivitatea de întreprinzător; evaziunea fiscală a întreprinderilor, instituţiilor, organizaţiilor şi a persoanelor fizice; transportarea, păstrarea sau comercializarea mărfurilor supuse accizelor, fără marcarea lor cu timbre de control sau timbre de acciz; fabricarea ilegală a semnelor de marcare de stat, punerea în circulaţie şi utilizarea acestora; însuşirea, înstrăinarea în cazurile nepermise de lege, tăinuirea bunurilor gajate, îngheţate, luate în leasing, sechestrate sau confiscate; insolvabilitatea intenţionată, fictivă şi falsul în documente contabile*.

Spre deosebire de Poliție, SFS îşi exercită competenţa de organ de constatare doar prin intermediul unei singure subdiviziuni – *Direcţia control şi constatarea infracţiunii*, cu competenţă pe întreg teritoriul Republicii Moldova. Această apreciere poate fi dedusă cu uşurinţă din interpretarea logică a prevederilor Regulamentului privind organizarea şi funcţionarea SFS [41].

În opinia noastră, această situaţie nu corespunde realităţi momentului, ori, abaterile fiscale sunt descoperite iniţial de alte subdiviziuni ale SFS, care realizează nemijlocit controlul, cum ar fi *Direcţia control post-operaţional* [42] şi care în cazul constatări unor suspecţii de comitere a uneia din infracţiunile indicate supra imediat vor remite materialele *Direcţia control şi constatarea infracţiunii,* care v-a statua asupra prezenţei sau lipsei *bănuielii rezonabile*.

Având în vedere aspectele relevat supra considerăm că mult mai indicat este ca în calitate de organ de constatare a SFS să acționeze anume acele subdiviziuni care nemijlocit verifică contribuabili. Considerăm că aceste aspecte ar permite acționare mai rapidă în fiecare caz concret şi eliminarea unor etape inutile care pot duce la tergiversarea actului de constatare care trebuie să respecte termenul de 24 ore, de la momentul sesizări până la momentul transmiterii actelor de constatare către organul de urmărire penală.

Comandanţii unităţilor şi formaţiunilor militare, şefii instituţiilor militare. Aceşti subiecţi au competenţa de a constata infracţiunile săvârşite de militari din subordine, precum şi de persoanele supuse serviciului militar în timpul cantonamentelor; infracţiunile săvârşite de muncitorii şi angajaţii civili ai Forţelor Armate ale Republicii Moldova, legate de îndeplinirea îndatoririlor lor de serviciu, sau săvârşite la locul de dislocare a unităţii, formaţiunii, instituţiei (*art.273 alin.(1) lit. e) din CPP* [4]).

Potrivit art.37 alin.(1) din Legea nr.162/2005, „...*Militarii poartă răspundere pentru săvârşirea faptelor ilicite, luându-se în considerare particularităţile statutului lor juridic. Militarii, în dependenţă de gravitatea faptei săvârşite, poartă răspundere disciplinară, administrativă, materială, civilă şi penală*” [43]. În cazul în care militarul comite o infracţiune, comandantul este obligat să informeze despre aceasta procurorul (*art.42 din Legea nr.52/2007*[44]), urmând ca militarul să poarte răspundere în mărimea prejudiciului cauzat (*art.5 lit. b) din Legea nr.1477/2002*). [45]

În aceiaşi ordine de idei, pct.135, subpct.13 din Regulamentul serviciului interior al Forţelor Armate ale Republicii Moldova, stabileşte că „... *în cazul comiterii de infracţiuni şi producerii de incidente, să raporteze comandantului (şefului) superior, să înştiinţeze procurorul militar, să intenteze o cercetare administrativă (de serviciu), materialele căreia să fie prezentate în decurs de trei zile organului de urmărire penală; să participe personal la cercetarea catastrofelor şi a altor incidente soldate cu moartea oamenilor sau care au avut alte consecinţe grave, precum şi la cercetarea cazurilor de încălcare a regulilor privind relaţiile dintre militari, stabilite de regulamentele militare*” [46]. Prevederi similar se conţin şi la pct.11, subpct.17, pct.15, pct.26 supct.11 din Regulamentul serviciului de garnizoană şi serviciului de garda al Forţelor Armate al Republicii Moldova [47].

Prin deducţie putem concluziona că comandanţii formaţiunilor militare şi respectiv şefii instituţiilor militare sunt competent să constate infracţiunile de la Capitolul XVIII din CP – *infracţiuni militare*.

Într-o altă ordine de idei, constatăm că competența acestor autorităţi este marcat teritorial, ori privește locurile speciale în cadrul cărora î-și desfășoară activitatea (*unităţi militate, centre de recrutare, instituţii militare, etc*.) dar și după subiect, deoarece are în vedere persoanele fizice cu statut special – *militari* sau după caz - muncitori, angajaţi civili ai Forţelor Armate, cu condiţia obligatorie că aceştia au comis infracţiunile în legătură cu îndeplinirea atribuţiilor de serviciu.

Administraţia Naţională a Penitenciarelor (*în continuare ANP*) - *este autoritatea administrativă subordonată Ministerului Justiţiei, cu forma de organizare juridică – agenţie, care exercită atribuţiile şi implementează politica statului în domeniul punerii în executare a pedepselor penale cu închisoarea şi detenţiunea pe viaţă, a măsurii arestului preventiv, a sancţiunii arestului contravenţional, precum şi a măsurilor de siguranţă aplicate persoanelor private de libertate* [48].

Potrivit pct.9, subpct.14) din Regulamentul privind organizarea și funcționarea ANP [48], această autoritate prin serviciile specializate asigură funcția organelor de constatare iar art.273 alin.(1) lit.) din CPP stabilește că, acțiunile de constatare se realizează de *funcționarii cu statut special* [4].

De remarcat că, competența organelor de constatare a ANP este strict marcată în spațiu și în timp așa cum se extinde doar asupra persoanelor aflate în detenție în unul din penitenciarele din subordine sau în instituțiile curative de specialitate în cazul aplicări măsurilor de constrângere, în timpul arestului preventive sau în legătură cu executarea pedepselor privative de libertate sau în momentul etalări respectivelor persoane.

Este important de precizat că, având în vedere regimul special al instituţiilor de detenţie, cum este şi firesc, funcţionarii publici cu statut special din sistemul administraţiei penitenciare vor interveni pentru constatarea nu doar a infracţiunilor ce încalcă regimul de detenţie dar şi pentru constatarea oricăror altor infracţiuni cu condiţia că acestea s-au produs în circumstanţele de timp şi loc indicate supra.

La fel ca şi în cazul Forţelor Armate, actele de constatare ale persoanelor publice cu statut special din cadrul sistemului penitenciar pot viza două categorii de subiecţi: primul are în vedere persoanele cu statutul special de *deţinut* indiferent de calitatea lui procesuală: *bănuit, învinuit* sau *inculpat* iar cea de a doua categorie vizează alte persoane care în anumite condiţii pot accede în locurile de detenţie în anumite circumstanţe, în această categorie intră persoanele care se află în vizită în penitenciare, persoanele care s-au

prezentat pentru transmiterea de pachete şi colete, personalul tehnic chemat să presteze servicii pe teritoriul penitenciarelor, etc.

Prin urmare, competenţa persoanelor publice din sistemul penitenciar este determinate, pe de o parte de statutul de *deţinut* al persoanei care a comis fapta prejudiciabilă şi pe de altă parte de locul comiterii acesteia.

Având în vedere că, potrivit prevederilor art.273 alin.(1) lit. f) din CPP [4], competenţa de constatare a infracţiunilor a fost atribuită *funcţionarilor cu statut special* din sistemul administraţiei penitenciarelor care, după cum am indicat supra, se află în subordinea Ministerului Justiţiei apare firească întrebarea cine este competent să constate infracţiunile comise de persoanele reţinute în ordinea prevederilor art.166 din CPP şi care au fost plasate în unul din izolatoarele de detenţie provizorie aflate în subordinea MAI?

În anul 2012, MAI a intervenit cu propuneri de completare a Codului de executare [49], astfel ca în prezent la art.175[1] să indică expres că, măsura procesuală de constrângere – *reţinerea* se execută în izolatoarele de detenţie provizorie cu respectarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului şi a condiţiilor adecvate de deţinere [50]. Prin urmare, în eventualitatea comiterii unor infracţiuni de către persoanele deţinute în izolatoarele de detenţie provizorie din subordinea MAI, competenţa constatării acestora aparţine Poliţiei.

Într-o altă ordine de idei, având în vedere că, izolatoarele de detenţie provizorie sunt supuse unui regim special inclusive în ceea ce priveşte accesul şi aflarea în incinta acestor subdiviziuni precum şi personalul care-l deserveşte consideram mult mai raţional ca, anume aceşti subiecţi să fie delegaţi cu competenţe de a constata infracţiunile comise în izolatoarele de detenţie provizorie, aspect care să fie expres reglementat de prevederile art.273 alin.(1) lit. f) din CPP.

Comandanţii de nave şi aeronave au fost delegaţi cu atribuţii de organe de constatare pentru infracţiunile comise pe navele pe care le conduc, cu condiţia că aceste nave se vor afla în afara porturilor şi aeroporturilor (*art.273 alin.(1) lit.g) din CPP*). [51]

Deci, calitatea de organ de constatare a comandanţilor de nave şi aeronave se activează imediat ce nava sau aeronava a părăsit portul sau aeroportul şi nu are importanţă dacă aceştia se află sau au părăsit spaţiul acvatic sau aerian al Republicii Moldova.

În eventualitatea în care nava sau aeronaval continua să se afle în port sau aeroport infracţiunile comise la bordul acestora urmează a fi constatate de celelalte organe de constatare, în dependenţă de infracţiunea comis: Poliţie, Poliţia de Frontieră, SIS, SV, CNA, etc.

Potrivit prevederilor art.62 din Codul navigaţiei marine comerciale „*Comandantul este investit cu putere unică de comandă, conducere şi administrare a navei în navigaţie, cu dreptul de a lua măsuri adecvate pentru asigurarea siguranţei navigaţiei, evitarea poluării mării, menţinerea disciplinei la bord, prevenirea daunelor ce pot fi cauzate navei, persoanelor îmbarcate şi mărfurilor*” [51].

Prevederi similar se regăsesc şi la art.24 din Codul aerian al RM [52], iar art.10 alin.(2) din Legea nr.1237-XIII/ 09.07.1997, stabileşte expres că, „*Comandantul aeronavei este responsabil pentru deciziile finale privind toate etapele de zbor ale aeronavei, precum şi pentru menţinerea disciplinei şi ordinii la bord. Membrii echipajului şi pasagerii sânt obligaţi să se conformeze dispoziţiilor comandantului aeronavei”* [53].

În dependenţă de locul aflării navelor şi al aeronavelor se va aplica jurisdicţia statului respective sau după caz prevederile instrumentelor internaţionale la care statele au aderat [54] [55].

Este important de precizat că, comandanţii de nave şi aeronave sunt competenţi să constate nu doar infracţiuni care periclitează siguranţa navigării dar oricare ale infracţiuni care s-au comis la bordul lor indiferent de natura şi gravitatea acesteia.

Instanţele de judecată prin puterea prevederilor art.273 alin.(1) lit. h) din CPP [4], instanţele de judecată şi judecătorii de instrucţie au fost delegaţi cu atribuţii de a constata infracţiunile de audienţă.

Potrivit prevederilor art.6 pct.15) din CPP, infracţiuni de audienţă se consideră acele fapte prejudiciabile comise în cadrul şedinţelor de judecată iar art.335 alin.(1) din aceiaşi lege stabileşte „*Dacă, în cursul judecării cauzei, se săvârşeşte o faptă prevăzută de Codul penal, judecătorul de instrucţie sau, după caz, preşedintele şedinţei constată această faptă, identifică făptuitorul şi aceasta se consemnează în procesul-verbal. Extrasul din procesul-verbal se înmânează procurorului*” [4].

Reieşind din aceste prevederi putem concluziona că infracţiunile de audienţă urmează să întrunească cumulativ două condiţii, una de loc, adică locul comiterii este legat de sediul instanţei unde se desfăşoară şedinţa de judecată şi altul de timp, ceea ce presupune că, fapta prejudiciabilă să fi fost comisă în intervalul de timp în care se desfăşoară şedinţa de judecată.

În lumina acestor constatări putem afirma că, instanţele de judecată sunt competente să constate infracţiunile care cel puţin au fost iniţiate în momentul în care preşedintele şedinţei a anunţat deschiderea şedinţei de judecată şi până în momentul în care respectivul a anunţat încheierea şedinţei de judecată sau

întreruperea acesteia. Prin urmare, faptele prejudiciabile comise în afara şedinţei de judecată fie şi în sediul instanţei de judecată, în legătură cu examinarea unei cauze concrete, sau chiar în biroul judecătorului înainte de deschiderea şedinţei de judecată sau imediat după închiderea acesteia nu vor fi constatate de judecător dar la solicitarea acestuia, de organele de constatare competente pentru fiecare faptă în parte.

Totodată, considerăm nereuşită abordarea Legiuitorului care a indicat drept organe de constatare atât instanţele de judecată cât şi judecătorii de instrucţie, în condiţiile în care şi aceştia din urmă sunt organizaţi şi activează tot în cadrul instanţelor de judecată.

Mai mult, considerăm că indicarea instanţelor de judecată ca organe de constatare este total nefondată ori, potrivit Legii nr.514-XIII din 06.07.1995 [56], instanţele de judecată dispun de secretariat, asistenţi judiciari, grefieri, interpreţi, traducători şi chiar poliţie judecătorească. Cu toate acestea reieşind aprecierile efectuate supra, nu orice funcţionar al instanţelor de judecată este în drept să constate infracţiunile de audienţă şi nici chiar nu orice judecător, dar numai preşedintele şedinţei de judecată în care s-a comis respectiva faptă.

Stăruim asupra faptului că, reglementarea unei liste exhaustive de *organe de constatare* este total neîntemeiată, ori ca şi în cazul MAI există şi alte organe, autorităţi, subiecţi care fie ele nemijlocit sau prin intermediul subdiviziunilor de care dispun realizează acţiuni de constatare a diferitor abateri inclusiv a infracţiunilor pe domeniile în care activează.

Prin urmare, considerăm că absolut oricare subiect public sau privat care prin puterea legii este abilitat cu dreptul de a constata încălcări de lege inclusiv infracţiuni, într-un domeniu anume, în care activează sau pe care-l curează, urmează să-i fie delegate atribuţii de organ de constatare.

În lumina acestor aprecieri, nu este clar dacă încălcarea normelor privind *competenţa materială, funcţională, personală* sau *teritorială* a organelor de constatare afectează într-un fel sau altul valabilitatea actelor de constatare, cine şi cum soluţionează aceste conflictele de competenţă şi mai ales dacă un act de constatare întocmit de către un organ de constatare necompetent va putea declanşa procesul penal?

Considerăm că, din moment ce Legiuitorul nu a instituit un mecanism concret de garantare a respectări normelor cu privire la competenţa organelor de constatare, aceste norme poartă statut de recomandare şi după cum am indicat supra au fost instituite mai mult pentru a simplifica şi a ordona într-un fel procesul de constatare. Art.251 din CPP sancţionează doar încălcarea normelor privind desfăşurarea procesului penal de către organele de urmărire

penală nu şi de către alţi subiecţi mai cu seamă că aceştia acţionează în afara procesului penal.

Prin urmare sesizarea organului de urmărire penală de către un organ de constatare necompetent va produce aceleaşi efecte ca şi sesizarea unui organ de constatare competent, adică, va duce la declanşarea procesului penal cu unica condiţie că procesul-verbal de constatare va fi întocmit cu respectarea şi va conţine elementele prevăzute la art.273, 260-261 din CPP.

Alta este situaţia în care, procesul-verbal de constatare nu a fost întocmit cu respectarea condiţiilor de formă şi conţinut prevăzute la art.260-261 CPP. În această situaţie considerăm că, organul de urmărire penală în cadrul verificări materialelor parvenite şi dacă constată că există bănuiala rezonabilă se va autosesiza [4].

Rezumând abordările efectuate putem concluziona cu privire la următoarele aspecte de relevanţă:

Legea procesual penală, conţine abordări deficitare cu privire la organele de constatare rezumându-se la enumerarea acestora şi descrierea succintă a atribuţiilor funcţionale fără a conţine abordări privind *esenţa*, *obiectul* şi *scopul* activităţii de constatare ca proces, ceea ce determină dificultăţi în aprecierea *locului, rolului* şi *competenţei* organelor de constatare.

Prin urmare, în pofida faptului că, organele de constatare au primit consacrare în Legea procesual penală, aceasta nu înseamnă că, la efectuarea şi consemnarea actelor de constatare acestea, vor fi obligate să respecte prevederile şi garanţiile procesuale impuse de CPP, cu excepţia prevederilor de la art.260-261 şi art.273 CPP.

Mai mult, în condiţiile în care CPP reglementează desfăşurarea procesului penal, care potrivit art.2 alin.(1) din CPP, se consideră început din momentul înregistrării sesizării, considerăm drept nefondată iniţiativa Legiuitorului de a reglementa activitatea organelor de constatare în cuprinsul CPP, ori, acestea acţionează în afara procesului penal la „*etapa pre procesuală*”. Prin urmare, organele de constatare urmează să constituie obiectul unei legi organice separate care să reglementeze inclusiv aspecte cu privire la *locul, rolul, scopul* şi *competența organelor de constatare* iar Legea procesual penală să conţină doar dispoziţii de blanchetă.

Această constatare rezultă din logica aprecierilor de mai sus potrivit căreia prestaţia organelor de constatare se desfăşoară în afara procesului penal şi pe cale de consecinţă nu poate fi supusă regulilor de desfăşurare a procesului penal şi în condiţiile în care Legiuitorul nu a indicat expres că se vor efectua potrivit normelor şi cu respectarea garanţiilor prevăzute de CPP.

Pentru a fi şi mai convingători atragem atenţia la modul în care au fost formulate prevederile Legii procesual penale. Astfel, art.102 alin.(1) din CPP, stabileşte că, „*Declaraţii sunt informaţiile orale sau scrise, **date în cadrul procesului penal** de către persoană şi care au importanţă pentru justa soluţionare a cauzei*” , art.118 alin.(1) din CPP, stabileşte că „...***organul de urmărire** penală efectuează cercetarea la faţa locului a terenurilor, încăperilor, obiectelor...*”, prevederi similare regăsim şi la art.126 alin.(1) din CPP „***Organul de urmărire penală** ....este în drept să ridice obiectele sau documentele...*”. Chiar şi citaţia potrivit art.235 alin.(1) din CPP „...*constituie **acţiunea procedurală** prin care **organul de urmărire penală**...asigură prezentarea unei persoane*”.

Prin urmare actele de constatare sunt diferite şi nu pot îmbrăca forma acţiunilor de urmărire penală şi pentru a nu admite confuzii în interpretări şi eventual abuzuri din partea organelor de constatare considerăm că Legiuitorul urma să intervină cu reglementări mai ample privind procedura de dispunere şi realizare a actelor de constatare, drepturile şi obligaţiile organelor de constatare şi drepturile şi obligaţiile persoanelor vizate.

În orice caz, organele de constatare nu vor putea dispune şi efectua acte de constatare invazive în drepturile şi libertăţile fundamentale ale persoane, pentru care în cadrul procesului penale se impune sancţiunea judecătorului de instrucţie (*ridicarea de documente ce constituie secret de stat, bancar, comercial, efectuarea percheziţiilor, etc.*) iar persoanele vizate vor putea adopta orice conduită fără ca aceasta să atragă careva consecinţe negative.

Într-o altă ordine de idei, în condiţiile în care, prestaţia organelor de constatare se limitează la stabilirea *bănuieli rezonabile*, iar persoanele vizat nu sunt „*constrânse*” prin careva mecanisme legale apare total neîntemeiată alegerea Legiuitorului de a include constatările tehnico-ştiinţifice şi medico-legale, şi alte elemente de fapt stabilite de organele de constatare (*art.93 alin.(2) pct.7), 9), 10 și alin.(2) CPP*), mai cu seamă că, actele de constatare nu pot fi considerate probe în sensul CPP, deoarece, după cum s-a demonstrat supra, acestea sunt administrate în afara procesului penala de diverşi subiecţi mulţi dintre care nici măcar nu se încadrează la categoria organelor de drept, potrivit unor proceduri reglementate deficitar de legislaţia în vigoare fără respectarea garanţiilor impuse de Legea procesual penală, ceea ce ridică unele întrebări nu doar cu privire la calitatea dar şi la valabilitatea lor procesuală.

Termenul de 24 de ore stabilit prin prevederile art.273 alin.(3) din CPP, în interiorul căruia organele de constatare sunt obligate să transmisă actele de constatare, organelor de urmărire penală pentru înregistrarea procesului penal şi aprecierea privind necesitatea pornirii urmăririi penale îl găsim mult prea

restrâns, ori în opinia noastră acest termen, în cele mai multe cazuri, nu este suficient pentru interpelarea anumitor instituţii, citarea persoanelor, numirea constatărilor tehnico-ştiinţifice şi medico-legale, etc. Elementar, în termen de 24 de ore, nici măcar actele de constatare nu vor ajunge la dispoziţia organelor de urmărire penală competente. În această situaţie, mult mai indicat ar fi majorarea acestui termen sau acesta urmând a fi calculat din momentul în care organele de constatare au „*constatat bănuiala rezonabilă*”. Excepţie rămânând să constituie situaţiile de reţinere a persoanei.

Cu referire la acest ultim aspect, este de menţionat că, Legiuitorul nu s-a referit la situaţiile, din cauza unor anumite circumstanţe, organul de constatare nu poate transmite persoana reţinută în termen de 3 ore, organului de urmărire penală. Pentru astfel de situaţii, consider că, urma să fie stabilit un termen excepţional dar rezonabil în limita celor 72 de ore prevăzute la art.165 alin.(1) din CPP.

În ce priveşte lista organelor de constatare, aceasta urmează a fi sistematizată, ori după cum am indicat în cadrul acestui studiu, absolut neîntemeiat, au fost indicate în calitate de organe de constatare diferite subdiviziuni ale MAI şi în mod contrar anumite subdiviziuni care au tangenţă nemijlocită la descoperirea şi combaterea infracţiunilor au fost neglijate. Pentru înlăturarea acestei inadvertenţe şi excluderea interpretărilor nefondate considerăm oportun ca, în locul menţiunilor de la art.273 alin.(1) lit. a) şi a^1) din CPP, să fie indicat organul de constatare a MAI, care să cuprindă toate subdiviziunile împuternicite cu atribuţii de constatare a infracţiunilor.

Totodată, în condiţiile în care, există diferite autorităţi care au subdiviziuni abilitate să constate infracţiuni pe domeniile lor de activitate, este necesară completarea acestei liste şi cu alte organe de constatare.

Încălcarea regulilor cu privire la competenţa organelor de constatare nu vor atrage consecinţele de la art.251 CPP, adică nu vor afectat valabilitatea actelor de constatare şi prin urmare în condiţiile în care din conţinutul lor rezultă bănuiala rezonabilă şi dacă au fost întocmite cu respectarea prevederilor art.260-261 CPP, acestea vor fi suficiente pentru pornirea procesului penal.

În eventualitatea apariţiei conflictelor de competenţă şi având în vedere că legislaţia nu reglementează aceste situaţii considerăm că respectivele situaţii urează a fi soluţionate pe cale amiabilă între reprezentanţii organelor respective.

În situaţia în care un organ de constatare ajunge la concluzia că nu este competent să constate infracţiunea cu care a fost sesizat acesta poate să-şi

decline competenţa în favoarea organului de constatare competent. Pentru a evita situaţiile în care organul de constatare în favoarea căruia şi-a declinat competenţa a recepţionat materialele peste termenul de 24 ore stabilit de prevederile art.273 alin.(3) CPP, consider că acest termen urmează să fie calculat din momentul în care acesta a recepţionat materialele.

Referinţe:

1. Constituţia Republicii Moldova din 29.07.1994. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.78 din 29.03.2016.
2. РЫЖАКОВ, А.П. Правоохранительные органы: Учебник для вузов. Москва: ИНФРА-М, 2001. 432 с. ISBN 5-16-000582-X.
3. OSTAVCIUC, D. Sesizarea organelor de urmărire penală: monografie. Chişinău: „Tipografia Centrală”, 2020, 206 p. ISBN 978-9975-3366-5-9.
4. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr.122-XV din 14.03.2003. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 07.06.2003, nr.248-251.
5. European Court of Human Rigts. Case of Sabuncu and others v. Turkey (Application no. 23199/17) [online]. Judgement – Strasbourg 10 november 2020 [Accesat 11.06.2023]. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-206212%22]}
6. European Court of Human Rigts. Case of Selhattin Demirtaş v. Turkey (No. 2) (Application no. 14305/17) [online]. Judgement – Strasbourg 20 december 2020 [Accesat 11.06.2023]. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22itemid%22:[%22001-207173%22]}
7. European Court of Human Right. Case of Ilgar Mammadov v. Azerbaijan (Application no. 15172/13) [online]. Judgement – Strasbourg 29 May 2019 [Accesat 11.06.2023]. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng/#{%22itemid%22:[%22001-193543%22]}
8. European Court of Human Right. Case of Erdagoz v. Turkey (127/1996/945/746) [online]. Judgement – Strasbourg 22 october 1997 [Accesat 11.06.2023]. Disponibil: file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/001-58108.pdf
9. European Court of Human Right. Case of Fox, Campbell and Hartley v. The United Kingdom (Application no. 12244/86; 12245/86; 12383/86) [online]. Judgement – Strasbourg 30.08.1990 [Accesat 11.06.2023]. Disponibil: file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/CASE%20OF%20FOX,%20CAMPBELL%20AND%20HARTLEY%20v.%20THE%20UNITED%20KINGDOM.pdf
10. European Court of Human Right. Case of Akgün v. Turkey (Application no.

19699/18) [online]. Judgement – Strasbourg 20.07.2021 [Accesat 11.06.2023]. Disponibil: file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/Judgment %20 Akgun%20v.%20Turkey%20-%20pre-trial%20detention%20of%20 an%20applicant%20suspected%20of%20FET%C3%96_PDY%20membership_ %20violation%20of%20the%20Convention%20(2).pdf

11. European Court of Human Right. Case of Merabishvili v. Georgia (Application no. 72508/13) [online]. Judgement – Strasbourg 28 November 2017 [Accesat 11.06.2023]. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-178753%22]}
12. European Court of Human Right. Case of Kavala v. Turkey (Application no. 28749/18) [online]. Judgement – Strasbourg 10 December 2019 [Accesat 11.06.2023]. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-199515%22]}
13. Consiliul Europei/ Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Ghid privind articolul 5 din Convenţia Europeană a Drepturilor Omului[online]. Actualizat la 31.12.2021. p.22, 63 p [Accesat 11.06.2023]. Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_5_RON.pdf
14. OSOIANU, T. OSTAVCIUC, D. Urmărirea penală. Chişinău: Cartea Militară, 2021(F.E.P. „Tipografia Centrală”), 494 p. ISBN 978-9975-157-58-2.
15. Curtea Supremă de Justiție. Recomandarea nr. 38 [online] Cu privire la acţiunile procesuale care pot fi efectuate din momentul sesizării sau autosesizării organului competent până la declanşarea urmăririi penale [Accesat 12.06.2023]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search _rec_ csj.php?id=60
16. IALANJI, A. Citarea inculpatului – analiză comparativă şi judecarea cauzei în lipsa acestuia. În: Buletinul Ştiinţific al Universităţii de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul, №. 2 (8), 2018, p.82-100. ISSN 2345-1858.
17. Codul penal al Republicii Moldova: nr. 985 din 18 aprilie 2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr.72-74 art.195.
18. BALTAGA, E. Aspecte teoretice şi procesuale cu privire la constatările tehnico-ştiinţifice şi medico-legale. În: Studii juridice universitare, nr.1-2, 2014, p.154-162. ISSN 1857-4122.
19. PILAT, A. Raportul de constatare tehnico-ştiinţifică sau medico-legală şi corelaţia acestuia cu expertiza judiciară. În: Revista Naţională de Drept, nr. 3 (245), 2021, p.68-74. ISSN 1811-0770.
20. Decizia Curţii Constituționale a Republicii Moldova nr.80 din 28.05.2019 de inadmisibilitatea a sesizării nr. 101g/2019 privind excepţia de neconstituționalitate a articolului 273 alin. (3) din Codul de procedură

penală [Accesat 13.06.2023]. Disponibil: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=decizii&docid=668
21. Legea Republicii Moldova privind completarea Codului de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122/2003: nr.49 din 23.03.2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 20.04.2018, nr. 126-132 art. 261.
22. NEAGU, I. Drept procesual penal. Bucureşti: Ed. Academiei, 1988, p.220. 734 p.
23. Legea Republicii Moldova nr. 320 din 27.12.2012 cu privire la activitatea Poliţiei şi statutul poliţistului. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 01.03.2013, Nr. 42-47 art. 145.
24. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1145 din 21.11.2018 cu privire la organizarea şi funcţionarea Inspectoratului General al Poliţiei de Frontieră. În: Monitorul Oficial al Republici Moldova, 14.12.2018, Nr. 480-485 art. 1308.
25. Legea Republicii Moldova nr. 283 din 28.12.2011 cu privire la activitatea Poliţiei de Frontieră. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 20.04.2012, Nr. 76-80 art. 245.
26. Legea Republicii Moldova nr. 219 din 08.11.2018 cu privire la Inspectoratul General de Carabinieri. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 12.12.2018, Nr. 462-466 art. 770.
27. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.778 din 27.11.2009 cu privire la aprobarea Regulamentului privind organizarea şi funcţionarea Ministerului Afacerilor Interne, structurii şi efectivului-limită ale aparatului central al acestuia. În: Monitorul Oficial al Republici Moldova, 01.12.2009, Nr. 173 art. 856.
28. Legea Republicii Moldova nr. 93 din 05.04.2007 Inspectoratului General pentru Situaţii de Urgenţă. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 08.06.2007, Nr. 78-81.
29. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.16 din 11.01.2023 cu privire la organizarea şi funcţionarea Inspectoratului General pentru Migraţie. În: Monitorul Oficial al Republici Moldova, 19.01.2023, Nr.10-12/25.
30. Legea Republicii Moldova nr. 1104 din 06.06.2002 cu privire la Centrul Naţional Anticorupţie. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.10.2012, Nr. 209-211 art. 683.
31. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.34 din 11.03.2016 privind aprobarea structurii şi efectivului-limită ale Centrului Naţional Anticorupţie. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 25.03.2016, Nr. 69-77 art. 121.
32. Legea Republicii Moldova nr. 302 din 21.12.2017 cu privire la Serviciul Vamal.

În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 02.03.2018, nr. 68-76 art. 143.
33. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 4 din 02.01.2007 cu privire la aprobarea efectivului-limită şi a Regulamentului privind organizarea şi funcţionarea Serviciului Vamal. În: Monitorul Oficial al Republici Moldova, 12.01.2007, Nr. 3-5 art. 15.
34. Codul vamal al Republicii Moldova nr. 1149 din 20 iulie 2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 23.12.2000, nr.160-162/1201.
35. Legea Republicii Moldova nr. 753 din 23.12.1999 privind Serviciul de Informaţii şi Securitate al Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 31.12.1999, nr. 156 art. 764.
36. Legea Republicii Moldova nr.170 din 19.07.2007 privind statutul ofiţerului de informaţii şi securitate. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 02.11.2007, nr. 171-174 art. 667.
37. Legea Republicii Moldova nr.120 din 21.09.2017 cu privire la prevenirea şi combaterea terorismului. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 20.10.2017, nr. 364-370 art. 614.
38. Legea Republicii Moldova nr. 54 din 21.02.2003 privind contracararea activităţii extremist. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 28.03.2003, nr. 56-58 art. 245.
39. Codul fiscal al Republicii Moldova nr. 1163 din 20 aprilie 1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 18.09.1997, Nr. 62 art. 522.
40. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 395 din 05.06.2017 cu privire la aprobarea Regulamentului privind organizarea şi funcţionarea Serviciului Fiscal de Stat. În: Monitorul Oficial al Republici Moldova, 09.06.2017, Nr. 181-189 art. 484.
41. Ordinul Ministrului Finanțelor al Republicii Moldova nr.150 din 26.11.2020 privind structura organizatorică a Serviciului Fiscal de Stat [Accesat 21.06.2023]. Disponibil: https://www.chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://sfs.md/uploads/files/Regulament/Regulamente_IFPS.pdf
42. Legea Republicii Moldova nr. 162 din 22.07.2005 cu privire la statutul militarilor. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 30.09.2005, Nr. 129-130 art. 618.
43. Legea Republicii Moldova nr. 52 din 02.03.2007 cu privire la aprobarea Regulamentului disciplinei militare. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 08.06.2007, Nr. 78-81 art. 356.
44. Legea Republicii Moldova nr. 1477 din 22.11.2002 cu privire la răspunderea materială a militarilor. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova,

31.12.2002, Nr. 190-197 art. 1437.
45. Regulamentul serviciului intern al Forţelor Armate ale Republicii Moldova, aprobat prin Decretul Preşedintelui Republicii Moldova nr.2327-IV din 03.09.2009. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 16.09.2009, Nr. 143 art. 401.
46. Regulamentul serviciului de garnizoană şi serviciului de garda al Forţelor Armate al Republicii Moldova, aprobat prin Decretul Preşedintelui Republicii Moldova nr.2327-IV din 03.09.2009. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 16.09.2009, Nr. 143 art. 401.
47. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 437 din 15.05.2018 cu privire la organizarea şi funcţionarea Administraţiei Naţionale a Penitenciarelor. În: Monitorul Oficial al Republici Moldova, 16.05.2018, nr. 156 art. 472.
48. Codul de executare al Republicii Moldova nr.443 din 24.12.2004. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.11.2010, Nr. 214-220 art. 704.
49. COJOCARU, V. Locurile de executare a măsurii arestului preventiv. In: Legea şi viaţa, septembrie-octombrie 2021, p.86-91. ISSN 1810-309X.
50. Legea Republicii Moldova nr. 599 din 30.09.1999 pentru aprobarea Codului navigaţiei maritime comerciale al Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 11.01.2001, Nr. 1-4 art. 02.
51. Codul aerian al Republicii Moldova nr.301 din 21.12.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 23.03.2018, Nr. 95-104 art. 189.
52. Legea Republicii Moldova nr. 1237-XIII din 09.07.1997 aviaţiei civile. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 23.10.1997, nr.69-70.
53. Convenţia pentru reprimarea actelor ilicite împotriva siguranţei navigaţiei maritime nr.83 din 10.03.1988, în vigoare pentru Republica Moldova din 10.03.1988. În: Tratate internaţionale, 30.12.2006, Nr. 35 art. 832009.
54. Convenţia referitoare la infracţiuni şi la anumite acte săvârşite la bordul aeronavelor din 14.09.63. În: Tratate internaţionale, 1999, volumul 10, pag.203.
55. Legea Republicii Moldova nr. 514 din 06.07.1995 privind organizarea judecătorească. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 19.10.1995, nr.58/641.